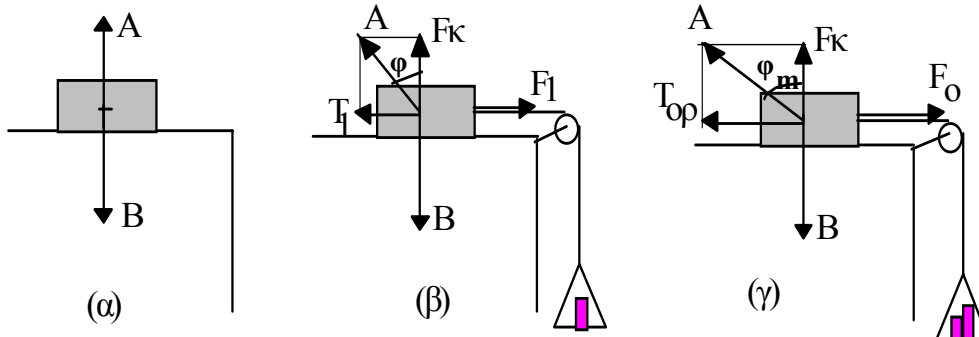

- Αναλύστε τις έννοιες (α) στατική τριβή, (β) οριακή τριβή, (γ) τριβή ολισθήσεως, (δ) συντελεστής οριακής τριβής η_{op} και (ε) συντελεστής τριβής ολισθήσεως.

Απάντηση

Πειραματική διάταξη για την επίδειξη της τριβής.

Στο **σχήμα (α)** ένα σώμα στηρίζεται επάνω σε οριζόντιο επίπεδο. Οι δυνάμεις που ενεργούν επάνω του είναι το βάρος του B και η δύναμη A από το επίπεδο. Εφόσον το σώμα ισορροπεί, συμπεραίνουμε ότι το βάρος και η δύναμη A πρέπει να εξουδετερώνονται, άρα έχουν την ίδια διεύθυνση.

Στο **σχήμα (β)** ασκείται στο σώμα δύναμη F_1 . Επειδή η δύναμη αυτή δεν μετακινεί το σώμα, συμπεραίνουμε ότι η δύναμη A δεν μπορεί τώρα να είναι κάθετη στο επίπεδο, αλλά σχηματίζει κάποια γωνία φ με την κάθετη. Η δύναμη A αναλύεται σε δυο συνιστώσες: την κάθετη αντίδραση του επιπέδου και την δύναμη T_1 (παράλληλη προς την επιφάνεια επαφής) , που πρέπει να έχει το ίδιο μέτρο με την F_1 . Η T_1 λέγεται στατική τριβή. Η T_1 παρακολουθεί τις αλλαγές της F_1 .

Στο **σχήμα (γ)**, όταν η δύναμη F_1 αυξηθεί, ώστε να γίνει π.χ. F_0 , τότε η δύναμη της στατικής τριβής παίρνει την μέγιστη τιμή της και ονομάζεται οριακή τριβή T_{op} . Παράλληλα η γωνία φ παίρνει τη μέγιστη τιμή της φ_m . Το σώμα μόλις αρχίζει να γλιστράει. (ολισθαίνει).

Οι τιμές που παίρνει η στατική τριβή είναι μεταξύ του μηδενός (περίπτωση ηρεμίας) και της T_{op} . (περίπτωση που το σώμα μόλις αρχίζει να κινείται - οριακή κατάσταση).

Αν, τώρα, η δύναμη F_0 , διατηρηθεί σταθερή, βρίσκουμε πειραματικά ότι το σώμα θα εκτελέσει επιταχυνόμενη κίνηση, ενώ θα έπρεπε, εφόσον $F_0 = T_{op}$, να κινηθεί με ευθύγραμμη ομαλή κίνηση. Άρα παρουσιάζεται μια νέα τριβή μεταξύ σώματος και επιπέδου που λέγεται τριβή ολισθήσεως $T_{ολ}$, που πρέπει να είναι μικρότερη από την οριακή τριβή T_{op} . Η γωνία που σχηματίζεται με την κάθετη έχει τώρα τιμή μικρότερη από την φ_m .

Σχέση μεταξύ της τριβής (οποιασδήποτε μορφής) και της δύναμης F

Όταν δεν υπάρχει δύναμη για να κινήσει το σώμα, δεν υπάρχει καθόλου τριβή.

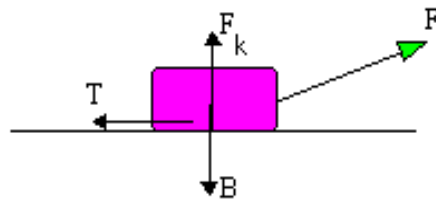
Όταν υπάρχει δύναμη στο σώμα για να το κινήσει, τότε εμφανίζεται τριβή που λέγεται στατική τριβή. Η τιμή της αυξάνεται ανάλογα με τη δύναμη F . Όταν το σώμα, μόλις αρχίζει να γλιστράει στο επίπεδο, η στατική τριβή παίρνει τη μέγιστη τιμή της που καλείται οριακή τριβή και είναι ίση με την μέγιστη τιμή που χρειάζεται να πάρει η δύναμη F . Στη συνέχεια το σώμα κινείται επιταχυνόμενο (αν διατηρήσουμε την F σταθερή) και η τριβή ελαττώνεται και λέγεται τριβή ολισθήσεως $T_{ολ}$.

Σημείωση 1 : Αν θέλουμε το σώμα να κινείται σε ομαλή κίνηση, πρέπει να ελαττώσουμε τη δύναμη F , ώστε να είναι αντίθετη προς την τριβή ολισθήσεως.

Σημείωση 2: Παρατηρείστε ότι η τριβή ολισθήσεως είναι μικρότερη από την οριακή τριβή.

ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΜΕ ΤΗΝ ΤΡΙΒΗ

1. Αυτοκίνητο κινείται με ταχύτητα 20m/s . Ο οδηγός φρενάρει και το αυτοκίνητο σταματάει αφού διανύσει διάστημα 100m . Να βρείτε το συντελεστή τριβής ολισθήσεως. Δίνεται $g=10\text{m/s}^2$. (Απάντηση : $\mu = 0,2$)
2. Αυτοκίνητο κινείται σε οριζόντιο δρόμο με ταχύτητα 20m/s . Ο οδηγός πατάει φρένο και το όχημα μετά από χρονικό διάστημα 5sec αποκτά την μισή ταχύτητα, από αυτήν που ήδη είχε. Να βρείτε το συντελεστή της τριβής ολισθήσεως. $g = 10\text{m/s}^2$ (Απάντηση : $\mu = 0,2$)
3. Άνθρωπος τρέχει στον πάγο μέχρι να πιάσει ταχύτητα $u = 4\text{m/s}$ και μετά αφήνεται να ολισθήσει μέχρι να σταματήσει. Αν $\mu = 0,04$ για πόσο διάστημα ολισθαίνει ; $g = 10\text{m/s}^2$ (Απάντηση : 20m)
4. Δύναμη 50N εξασκείται επάνω σε ένα σώμα μάζας 20Kg και το αναγκάζει να ολισθήσει σε οριζόντιο έδαφος. Το σώμα αποκτά ταχύτητα 6m/s , όταν διανύσει διάστημα 20m . Να βρεθεί αν υπάρχει τριβή και να βρεθεί ο συντελεστής της τριβής ολισθήσεως σε περίπτωση καταφατικής απάντησης. ($g = 10\text{m/s}^2$).
5. Σταθερή δύναμη $F = 20\text{ N}$ ασκείται επάνω σε ένα σώμα και σχηματίζει $\varphi=30^\circ$ με το οριζόντιο επίπεδο. Αν το σώμα έχει μάζα 5Kg και κινείται με σταθερή ταχύτητα, να βρείτε το συντελεστή της τριβής ολισθήσεως ($g=10\text{ m/s}^2$).

Λύση

Οι δυνάμεις που εξασκούνται στο σώμα φαίνονται στο διπλανό σχήμα.

Αναλύουμε τη δύναμη F σε δυο συνιστώσες: την F_x (κατά την κατεύθυνση της κίνησης) και την F_y κάθετα προς την διεύθυνση της κίνησης.

Η συνιστώσα $F_x = F \sin 30 = 20 \cdot 0,866 = 17,32\text{N}$

και η άλλη συνιστώσα $F_y = F \eta\mu 30 = 10\text{ N}$

Η δύναμη της τριβής $T = \mu F_k$ (1)

Το σώμα κατά τον άξονα y ισορροπεί. Άρα

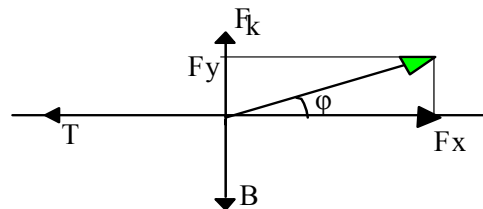
$F_k + F_y = B \Rightarrow F_k = 50 - 10\text{ N} = 40\text{ N}$ (2)

Κατά τον άξονα x το σώμα κινείται με ταχύτητα

σταθερή και ισχύει $F_x - T = m a \Rightarrow F_x - T = 0 \Rightarrow$

$F_x = T \Rightarrow T = 17,32\text{ N}$ (3)

Από τις (1) , (2) και (3) $\Rightarrow \mu = \frac{T}{F_k} \Rightarrow \mu = 17,32/40 = 0,433$

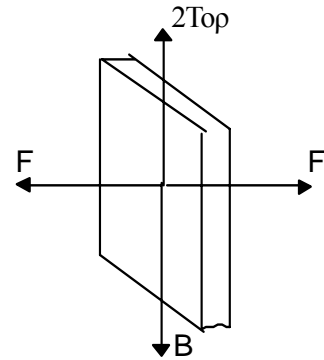
6. Μαθητής κρατάει βιβλίο μάζας 2Kg , σε κατακόρυφη θέση, πιέζοντάς το ανάμεσα στις παλάμες του με δύναμη οριζόντια ώστε να μην πέφτει. Αν η δύναμη που ασκεί κάθε παλάμη είναι $F = 100\text{N}$, να βρείτε το συντελεστή οριακής τριβής μεταξύ βιβλίου και παλάμης. Δίνεται $g=10\text{m/s}^2$.

Λύση

Στο βιβλίο εξασκούνται οι εξής δυνάμεις: Η δύναμη του βάρους του B, η δύναμη από κάθε χέρι (οριζόντια) και οι δυνάμεις της οριακής τριβής T_{op} από κάθε παλάμη. Το σώμα ισορροπεί και συνεπώς ισχύει (για τον κατακόρυφο άξονα): $B = T_{op} + T_{op} \Rightarrow B = 2 T_{op}$. (1)

Αλλά $T_{op} = \mu_{op} \cdot F$ (2) , όπου F είναι η δύναμη που εξασκεί κάθε παλάμη.

Από τις (1) και (2) $\Rightarrow \mu_{op} = B/2F \Rightarrow \mu_{op} = 20 / 200 = 0,1$

7. Τα σώματα του σχήματος έχουν μάζες $m_1 = 20\text{Kg}$ και $m_2 = 5\text{Kg}$. Να βρείτε την επιτάχυνση των σωμάτων αν $\mu = 0,25$. Πόση είναι η επιτάχυνση αν δεν υπάρχει τριβή ;

Λύση

Στο πρώτο σώμα αριστερά εξασκούνται 4 δυνάμεις: το βάρος του B, η αντίδραση F_k του επιπέδου , η τριβή T και η τάση του σχοινιού K.

Στο δεύτερο σώμα εξασκούνται το βάρος του B και η τάση του νήματος K (οι τάσεις του νήματος είναι ίσες, γιατί το σχοινί θεωρείται ότι δεν έχει μάζα).

Εφαρμόζουμε το θ.νόμο της μηχανικής για το α' σώμα. Έχουμε:

$$K - T = m_1 a \quad (1) \quad \text{αλλά} \quad T = \mu F_k \quad (2) \quad \text{και} \quad B_1 = F_k \quad (3)$$

$$\text{Από τις (2) και (3) έχουμε} \quad T = \mu B_1 = \mu m_1 g \quad (4)$$

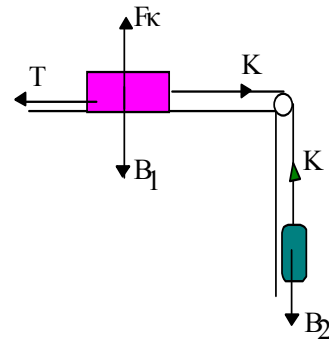
$$\text{Από την (1) ,(4) } \Rightarrow K - \mu m_1 g = m_1 a \quad (5)$$

Για το δεύτερο σώμα θα έχουμε:

$$B_2 - K = m_2 \gamma \Rightarrow m_2 g - K = m_2 a \quad (6)$$

Προσθέτοντας κατά μέλη τις (5) και (6) έχουμε

$$m_2 g - \mu m_1 g = (m_1 + m_2) a \Rightarrow a = 1 \text{ m/s}^2.$$

Αν $\mu = 0$ (δηλαδή δεν υπάρχουν τριβές) τότε προκύπτει $a = 2 \text{ m/s}^2$.

8. Πόση είναι η τάση του νήματος αν δεν υπάρχει τριβή και πόση είναι η επιτάχυνση a κατά την ολίσθηση, αν υπάρχει τριβή και δίνεται ότι $\mu = 0,1$; Το πρώτο σώμα έχει μάζα 7Kg και το δεύτερο μάζα 3Kg . Η δύναμη $F = 15\text{N}$.

Λύση

(α) όταν δεν υπάρχει τριβή.

Για το πρώτο σώμα έχουμε:

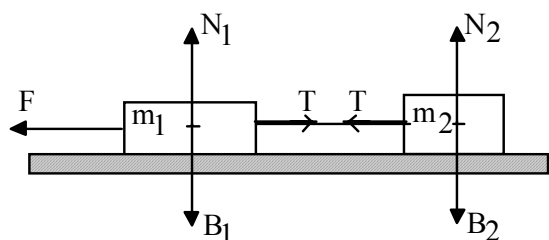
$$F - T = m_1 a \quad (1)$$

Για το δεύτερο σώμα έχουμε:

$$T = m_2 a \quad (2)$$

Από τις (1) και (2) προκύπτει :

$$F - m_2 a = m_1 a \Rightarrow a = \frac{F}{m_1 + m_2} = 1,5 \text{ m/s}^2.$$

Τώρα από την εξίσωση (2) υπολογίζεται η T . Δηλαδή

$$T = 4,5 \text{ N}$$

(β) όταν υπάρχει τριβή με συντελεστή τριβής ολισθήσεως $0,1$.

Για το πρώτο σώμα έχουμε:

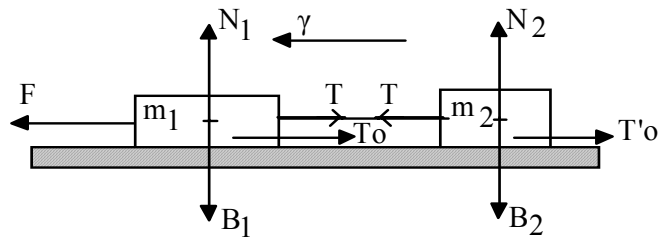
$$F - T - T_o = m_1 a \quad (3)$$

Για το δεύτερο σώμα παρόμοια

$$T - T'o = m_2 a \quad (4)$$

Εξάλλου $T_o = \mu N_1$ και

$$T'o = \mu N_2 \quad (5)$$

$$\text{Αλλά } N_1 = B_1 \text{ και } N_2 = B_2 \quad (6)$$

$$\text{Από τις σχέσεις (5) και (6) } \Rightarrow T_o = \mu B_1 \Rightarrow T_o = \mu m_1 g \text{ και } T'o = \mu m_2 g \quad (7)$$

Βάζοντας τις τιμές των σχέσεων (7) στις (3) και (4) παίρνουμε:

$$(3) \Rightarrow F - T - \mu m_1 g = m_1 a \quad (8) \text{ και}$$

$$(4) \Rightarrow T - \mu m_2 g = m_2 a \Rightarrow T = \mu m_2 g + m_2 a \quad (9)$$

Αντικαθιστώντας την (9) στην (8) έχουμε : $F - \mu m_2 g - m_2 a - \mu m_1 g = m_1 a$

$$a = \frac{F - \mu g(m_1 + m_2)}{m_1 + m_2} = \frac{15 - 0,1 \cdot 10 \cdot 10}{10} = 0,5 \text{ m/s}^2$$

Σημείωση: Η άσκηση μπορούσε να λυθεί κι αλλιώς. Αν παίρναμε τα δυο σώματα σαν σύστημα και εφαρμόζαμε το θεμελιώδη νόμο της μηχανικής για το σύστημά τους.

9. Τα σώματα Σ_1 και Σ_2 συνδέονται μεταξύ τους με νήμα (βλ. σχήμα). Η οριακή τριβή μεταξύ του σώματος Σ_2 και του εδάφους είναι 15N και μεταξύ των δυο σωμάτων 10N . Σχεδιάστε τις δυνάμεις που εξασκούνται στο σύστημα των δυο σωμάτων Σ_1 και Σ_2 . Επίσης βρείτε (α) Πόσο είναι το μέτρο της F , ώστε το σύστημα να είναι έτοιμο να κινηθεί (β) Πόση είναι η τάση του νήματος K ; Μεταξύ νήματος και τροχαλίας δεν υπάρχουν τριβές).

Λύση

Η τροχαλία τείνει να κινηθεί κατά τη φορά του βέλους.

Παίρνουμε ως σύστημα τα σώματα Σ_1 και Σ_2 .

Στον κατακόρυφο άξονα

$$\Sigma F_y = 0 \Rightarrow N = B_1 + B_2 \quad (1)$$

Στον οριζόντιο άξονα

$$\Sigma F_x = 0 \Rightarrow F + T = 2K \quad (2)$$

Από την (2) σχέση μπορεί να βρεθεί η F , αφού πρώτα υπολογίσουμε την K .

Κατά τον οριζόντιο άξονα, επάνω στο σώμα Σ_1 υπάρχουν οι εξής δυνάμεις: η F , η τάση του νήματος K και η τριβή T_o .

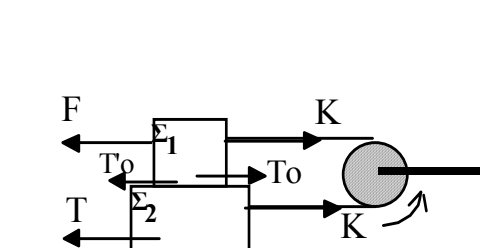
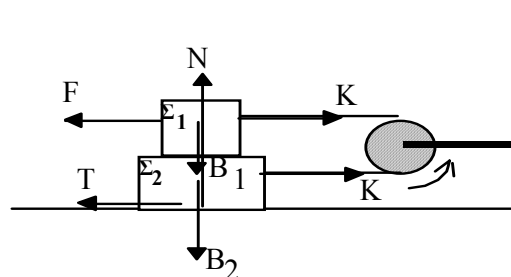
$$\Sigma F_x = 0$$

$$F - K - T_o = 0 \Rightarrow K = F - T_o \Rightarrow F = K + T_o \quad (3)$$

Αν πάρουμε και τις δυνάμεις κατά τη διεύθυνση της κίνησης και στο δεύτερο σώμα θα έχουμε : $K = T + T'o$ (4)

$$\text{Από τις (3) και (4) } \Rightarrow F = T + 2T_o$$

Αρα $F = 35\text{N}$ γιατί ισχύει $T_o = T'o$ (από το αξίωμα δράσης και αντίδρασης).

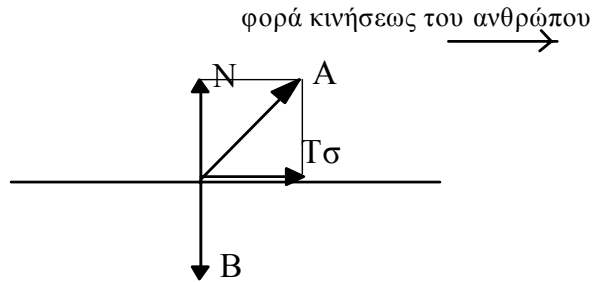

Από τη σχέση (4) $\Rightarrow K = 15\text{N} + 10\text{N} = 25\text{N} \Rightarrow K = 25\text{N}$

10. Πώς ερμηνεύεται το βάδισμα του ανθρώπου ;

Λύση

Η δύναμη της τριβής είναι απαραίτητη για το βάδισμα. Χωρίς αυτήν τα πόδια μας θα γλιστρούσαν προς τα πίσω, όπως γίνεται σ' ένα παγωμένο δρόμο. Η τριβή που αναπτύσσεται κατά το βάδισμα είναι στατική $T\sigma$ και ασκείται στα πέλματα των ποδιών με φορά προς τα μπρος (δηλ. στη φορά της κινήσεως του ανθρώπου), επειδή τα πέλματα τείνουν να κινηθούν προς τα πίσω.

11. Σώμα ολισθαίνει πάνω σε κεκλιμένο επίπεδο $\varphi=30^\circ$. Το σώμα ξεκινάει από την ηρεμία και σε χρόνο $t=4\text{s}$ διανύει διάστημα $s=16\text{m}$. Να βρεθεί ο συντελεστής της τριβής ολισθήσεως. Δίνεται $g=10\text{m/s}^2$

Υπόδειξη

Κατά τη διεύθυνση της κίνησης έχουμε $B\eta\mu\phi - T = m\alpha$ (1) και στον κάθετο άξονα $N=B\sigma\eta\mu(2)$. Επίσης $T = \mu N$ (3). Εφόσον το σώμα εκτελεί ομαλά επιταχυνόμενη κίνηση ξεκινώντας από την ηρεμία $s = 1/2 \alpha t^2$ (4).

Τελικά από αυτές τις εξισώσεις προκύπτει $\mu = \frac{\sqrt{3}}{5}$

12. Σώμα μάζας 4Kg κινείται με σταθερή ταχύτητα σε κεκλιμένο επίπεδο $\varphi=30^\circ$ υπό την επίδραση δύναμης F παράλληλης στο κεκλιμένο επίπεδο. Αν $\mu = \frac{\sqrt{3}}{5}$ να βρείτε τη δύναμη F . Δίνεται $g=10\text{m/s}^2$.

Απάντηση

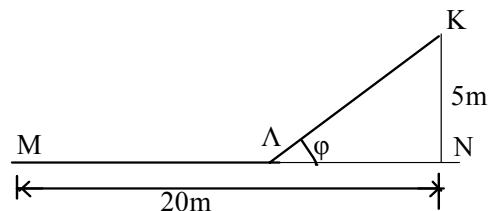
Υπάρχουν δυο ξεχωριστές περιπτώσεις. Στη μια η δύναμη προκύπτει 30N και στην άλλη 10N .

13. Σώμα μάζας $m=10\text{Kg}$ ηρεμεί σε οριζόντιο επίπεδο. Στο σώμα εξασκείται δύναμη $F=40\sqrt{2}\text{N}$ με $\varphi=45^\circ$ ως προς το οριζόντιο επίπεδο και για χρόνο 20s . Στη συνέχεια παύει να ασκείται η δύναμη και το σώμα σταματάει. Να βρεθεί το συνολικό διάστημα που κινήθηκε το σώμα.

Απάντηση

$$s_{\text{ολ}} = 240\text{m}$$

14. Να βρείτε το συντελεστή τριβής αν είναι ο ίδιος στο κεκλιμένο και στο οριζόντιο επίπεδο και όταν το αφήσουμε το σώμα στο K , αυτό σταματάει στο M (βλέπε σχήμα). Δίνονται $KN=5\text{m}$ και $MN=20\text{m}$.

Λύση

Όταν το σώμα βρίσκεται πάνω στο κεκλιμένο επίπεδο αποκτά επιτάχυνση (βλέπε προηγούμενες ασκήσεις)

$$a_1 = g (\eta\mu\varphi - \mu \sigma\eta\mu\varphi)$$

$$\text{οπότε στο άκρο } \Lambda \text{ θα έχει ταχύτητα } u_\Lambda = a_1 t_1 \Rightarrow u_\Lambda = g (\eta\mu\varphi - \mu \sigma\eta\mu\varphi) t_1 \quad (1)$$

Η απόσταση που διανύει επάνω στο οριζόντιο επίπεδο θα είναι $\Lambda M = \frac{u^2 \Lambda}{2\alpha_2}$ (2)

$$\text{Από (1),(2)} \Rightarrow (\Lambda M) = \frac{g^2(\eta\mu\phi - \mu\sigma\upsilon\nu\phi)^2 t_1^2}{2\mu g} \quad (3)$$

$$\text{Επίσης (ΚΛ)} = \frac{1}{2} \alpha_1 t_1^2 \Rightarrow t_1^2 = \frac{2(\text{ΚΛ})}{g(\eta\mu\phi - \mu\sigma\upsilon\nu\phi)} \quad (4)$$

Εξάλλου

$$\eta\mu\phi = \frac{\text{ΚΝ}}{\text{ΛΚ}} \quad \text{και}$$

$$\sigma\upsilon\nu\phi = \frac{\text{ΛΝ}}{\text{ΛΚ}} \quad (5)$$

Συνδυάζοντας τις εξισώσεις (3),(4) και (5) $\Rightarrow \mu = 0,25$

15. Να βρεθεί ο συντελεστής τριβής μ , ώστε το σύστημα να ισορροπεί.

Λύση

Στο σώμα του κεκλιμένου επιπέδου έχουμε:

$$\text{Β}\eta\mu\phi = T + F \Rightarrow \text{Β}\eta\mu\phi = \mu\text{Β}\sigma\upsilon\nu\phi + F \quad (1)$$

Για το δεύτερο σώμα έχουμε:

$$T' = F \Rightarrow F = \mu\text{Β} \quad (2)$$

$$\text{Από (1),(2)} \Rightarrow \text{Β}\eta\mu\phi = \mu\text{Β}\sigma\upsilon\nu\phi + \mu\text{Β} \quad (3)$$

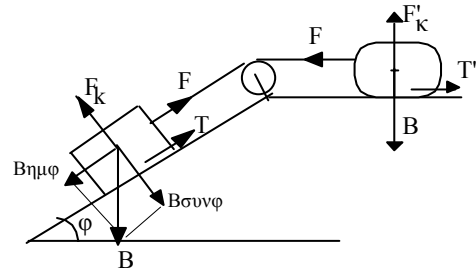
$$\eta\mu\phi = (1 + \sigma\upsilon\nu\phi) \mu \quad (4)$$

$$\text{Αλλά } \eta\mu\phi = 2\eta\mu\phi/2 \quad \sigma\upsilon\nu\phi/2 \quad (5)$$

$$\text{και } 1 + \sigma\upsilon\nu\phi = 2\sigma\upsilon\nu^2\phi/2 \quad (6)$$

Από τις σχέσεις (4),(5) και (6) έπεται

$$\mu = \dots\dots$$

16. Να βρεθεί η επιτάχυνση του οχήματος ώστε το σώμα Σ να μην ολισθαίνει. Δίνεται ο συντελεστής της τριβής μεταξύ σώματος Σ και οχήματος $\mu = 0,4$ και $g = 10\text{m/s}^2$.

Λύση

Το σώμα Σ δέχεται 3 δυνάμεις: το βάρος B , την στατική τριβή T και τη δύναμη N από το όχημα. Αφού το Σ επιταχύνεται με την ίδια επιτάχυνση γ , όπως και το όχημα, θα ισχύει:

$$\Sigma F = m a, \quad \text{όπου } m \text{ είναι η μάζα του } \Sigma \quad (1)$$

$$\text{επειδή } \Sigma F = N \quad (2)$$

$$\text{έχουμε } N = m a \quad (3)$$

$$\text{Εξάλλου για να μην ολισθαίνει το } \Sigma \text{ πρέπει: } T \geq B \Rightarrow T \geq m g \Rightarrow \mu N \geq m g \quad (4)$$

Από τις (3) και (4) συνεπάγεται ότι $\Rightarrow a \geq 25 \text{ m/s}^2$.

